

Paperittomien naisten erityisen haavoittuva asema huomioitava sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä oleskelulupakäytännöissä

Kansainvälisenä naistenpäivänä Paperittomat -verkosto ja Naisjärjestöt yhteistyössä, NYTKIS ry vaativat paperittomien naisten ihmisoikeuksien toteutumista. Yhdenvertainen pääsy peruspalveluihin ja elämä vailla väkivaltaa, sen uhkaa ja syrjintää ovat perustavanlaatuisia ihmisoikeuksia. Suomessa näiden oikeuksien toteutumisesta ei ole takeita. Paperittomat naiset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa.

Pääsy terveydenhuoltoon ja palveluihin, joissa autetaan syrjinnän ja väkivallan uhreja, ei saa riippua oleskeluluvasta. Suomen lainsäädäntö ei takaa paperittomille oikeutta päästä terveys- ja sosiaalipalvelujen piiriin. Jopa erityisen haavoittuvassa asemassa olevat ja säilöön otetut naiset saattavat jäädä palvelujen ulkopuolelle. Huoli tilanteesta on johtanut vapaaehtoisvoimin toimivien klinikoiden perustamiseen, mutta resurssit ovat vähäiset. Paperittomien oikeuksien toteutuminen on jätetty järjestöjen vastuulle.

Paperittomilla naisilla on erityinen tarve seksuaali- ja lisääntymisterveydellisiin palveluihin, mukaan lukien raskausajan palvelut, synnytyspalvelut ja synnytyksen jälkeinen seuranta sekä HIV/AIDS palvelut. Esimerkiksi Ruotsissa raskaana olevat paperittomat naiset ovat oikeutettuja maksuttomaan raskauden seurantaan ja synnytyspalveluihin.

Ilman yhteiskunnan tarjoamia suojelumekanismeja paperittomat naiset ovat myös alttiita sukupuolittuneelle väkivallalle. Terveydenhuollon lisäksi olisi tarjottava myös mahdollisuus irtautua väkivallasta ja hyväksikäytöstä – eli turvata pääsy matalan kynnyksen anonyymeihin palveluihin ja turvakoteihin. Tällä hetkellä turvakotiin pääsy ei käytännössä ole mahdollista ilman sosiaaliturvatunnusta.

”Naiset, joiden oleskelu Suomessa riippuu työnantajasta tai puolisoista, ovat usein alttiita hyväksikäytölle ja väkivallalle”, kertoo Pakolaisneuvonnan Paperittomat –hankkeen projektikoordinaattori Nada Al Omair. ”Suomeen tulon syynä on voinut olla avioliitto, perheenyhdistäminen tai matalan koulutustason työ. Suhteen kariutuessa he menettävät oleskelulupansa, eivätkä saa yhteiskunnan tukiverkoista apua.”

”Naisiin kohdistuva väkivalta on Suomessa suuri ongelma muihin länsimaihin verrattuna, ja paperittomat ovat erityisen hankalassa asemassa” toteaa NYTKISin järjestökoordinaattori Elina Saaristo-Diatta. ”Jos naisen oleskelulupa on kiinni avioliitosta, voi hän joutua valitsemaan paperittomuuden ja väkivaltaiseen suhteeseen jäämisen välillä”, hän toteaa.

Järjestöjen mukaan oleskelulupakäytänteiden tulisi olla sukupuolisensitiivisiä ja ottaa laajemmin huomioon erilaiset elämäntilanteet. Suomessa tulisi myöntää oleskelulupa henkilölle, joka päättää lähteä väkivaltaisesta parisuhteesta ja ottaa avioeron. Oleskelulupaa ei myöskään tulisi evätä esimerkiksi tilanteissa, joissa raskaus tilapäisesti keskeyttää opinnot tai työn. Palvelujärjestelmissä pitäisi pystyä paremmin tunnistamaan erilaisista kulttuureista ja tilanteista tulevien naisten moninkertainen haavoittuva asema, jotta sukupuolittuneeseen väkivaltaan päästään puuttumaan.

Paperittomien siirtolaisten ja naisten oikeuksien parissa työskentelevät allekirjoittaneet järjestöt haluavat yhdessä nostaa esiin paperittomien siirtolaisnaisten tilannetta ja muistuttavat, että Suomella on velvollisuus taata tämän ryhmän oikeuksien toteutuminen. Tulevassa Maahanmuuton tulevaisuus 2020 –strategian toimenpidesuunnitelmassa on mahdollisuus laatia suunnitelma kansainvälisten velvoitteiden täyttymiseksi paperittomien siirtolaisten oikeuksien osalta. Järjestöt vaativat siihen konkreettisia toimenpiteitä yhdenvertaisten terveys- ja sosiaalipalveluiden sekä ihmisoikeusperustaisen ja sukupuolisensitiivisen oleskelulupapolitiikan toteuttamiseksi.

Allekirjoittaneet järjestöt

- Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry
- Paperittomat –verkostossa toimivat tahot:
 - Amnesty International Suomen osasto
 - Global Clinic
 - Emmaus Helsinki ry
 - Monika-Naiset liitto ry
 - Pakolaisneuvonta ry:n Paperittomat-hanke
 - Pro-tukipiste ry
 - Suomen evankelis-luterilaisen kirkon monikulttuurinen työ
 - Suomen Mielenveysseura ry
 - Suomen Pakolaisapu
 - Suomen Punainen Risti
 - Vailla vakinaista asuntoa ry.
 - Vammaisfoorumi ry - Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma
 - Vapaa liikkuvuus –verkosto

Lisätietoa:

- **Pakolaisneuvonta**, Paperittomat –hanke, projektikoordinaattori Nada Al Omair, puh. 045 843 7979, email: nada.al-omair@pakolaisneuvonta.fi
- **Naisjärjestöt yhteistyössä, NYTKIS ry**, järjestökoordinaattori Elina Saaristo-Diatta, puh. 040 709 0007, email: jarjestokoordinaattori@nytkis.org

Termit ja kansainvälinen viitekehys:

Paperiton siirtolainen on henkilö, jonka oleskelu ei ole virallisesti viranomaisten tiedossa tai sallimaa. Paperiton siirtolainen oleskelee maassa kokonaan ilman lupaa tai on ylittänyt myönnetyn oleskeluluvan. YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen mukaan valtio on velvollinen takaamaan perusoikeuksien toteutumisen kaikille alueellaan oleskeleville ihmisille statuksesta huolimatta ja suositusten mukaan erityistä huomiota tulee kiinnittää haavoittuvaisten ryhmien oikeuksien toteutumiseen.

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CEDAW-komitea) lausuu suosituksessaan numero 26, että valtioiden on turvattava paperittomien naisten pääsy palveluihin, joita haavoittuvainen asema edellyttää. Lisäksi näiden palveluiden tulee olla kielellisesti ja kulttuurillisesti sopivia sekä sukupuolisensitiivisiä. Suomen allekirjoittamassa Euroopan neuvoston yleissopimuksessa naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta puolestaan huomioidaan, että väkivaltaa kokeneet siirtolaisnaiset usein jäävät tukipalveluiden ulkopuolelle. Tämä nk. Istanbulin sopimus korostaa moniperustaisen syrjinnän vastaisten toimien tarvetta, ja asettaa Suomelle vaatimuksen perustaa auttava puhelin ja muita matalan kynnyksen palveluita.